

Národní inovační politika České republiky na léta 2005–2010

Potřeba národní inovační politiky

Průvodním jevem globalizace se stávají rostoucí a zosťující se konkurenční tlaky. Naskýtají se proto přirozené otázky, v jaké míře a jakým způsobem budou jednotlivé podnikatelské subjekty, regiony a země schopny těmto tlakům odolat a být konkurenceschopnými. V podmínkách globalizované ekonomiky se pro ČR ukazují do budoucna již jako naprosto neudržitelné strategie typu *low-cost economy*, využívající jako zdroj konkurenčních výhod především nízké náklady (nízké mzdy, nízký měnový kurz, apod.). Zejména rostoucí konkurence velkých zemí s levnou pracovní silou (Čína, Indie aj.) neumožňuje stavět další vývoj a perspektivy české ekonomiky na těchto dosavadních komparativních výhodách. Do popředí se musí proto stále více jako zdroj výhod dostávat inovační schopnosti podniků, rostoucí kvalita lidských zdrojů, výzkumu a technologií, které jsou považovány za klíč k růstu evropské konkurenceschopnosti.

ČR, pokud jde o tyto zdroje konkurenceschopnosti, se však nachází v současné době pod úrovní evropského průměru. Zvláště zaostává v intenzitě inovačních aktivit na úrovni podniků, v technologickém transferu, ve využití kooperačního potenciálu, v podnikových výdajích na výzkum, vývoj a inovace, v patentové aktivitě, ve spolupráci výzkumu s průmyslem, ve využití rizikového kapitálu, ale i v řadě aspektů rozvoje a využívání lidských zdrojů. (viz blíže přílohy).

V těchto skutečnostech se nepochybně odráží i v ČR dlouhodobě chybějící systematická a koordinovaná politika státu směřující k vytváření celkově inovačního prostředí. Ve vyspělých ekonomikách patří právě tato politika k účinným rolím moderního státu, které by měl ve veřejném zájmu vykonávat. Na národních a regionálních úrovních jsou vytvářeny a realizovány inovační politiky, které zahrnují relativně široký okruh veřejných iniciativ orientovaných k podpoře inovačních aktivit a stimulujících vytváření inovačního prostředí. Svým zaměřením se tyto politiky stále více dostávají také do přirozených vazeb s výzkumnou, průmyslovou, sociální a dalšími politikami. Inovační politika musí přitom respektovat konkrétní podmínky dané zemí či

regionu. ČR dosud neměla svou inovační politiku, jediným relevantním dokumentem od roku 1992 byla Národní inovační strategie (Národní inovační strategie, schválená usnesením vlády č. 270 ze dne 24. března 2004). Nelze však přitom přehlédnout, že zvláště v poslední době se objevuje řada opatření na podporu inovací a inovujících firem, zejména ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu a agentury Czechinvest. Nicméně tato jednotlivá opatření nemohou nahradit z hlediska dalšího vývoje potřebnou ucelenou a koordinovanou inovační politiku. Požadavky právě na takovou politiku výrazně zaznívají i po vstupu ČR do EU, kde jsou inovace považovány za prioritu v podmínkách rostoucích konkurenčních tlaků ve světové ekonomice a inovační politika je zde stále více realizována jako skutečně celoevropský úkol.

Inovace jsou především záležitostí podniků. Stát může inovačním procesům napomáhat utvářením rámcových podmínek pro podnikání, odstraňováním nejrůznějších překážek institucionálního nebo právního charakteru. Přímé zásahy či opatření ze strany státu jsou přípustné jen v případech, kdy svobodné tržní prostředí nedokáže problémy spontánně řešit.

Koncepční východiska národní inovační politiky

Inovace je existenčně rozhodujícím způsobem spojena s podnikatelskou sférou; je primárně podnikatelským jevem. Podnikatelské subjekty se v konkurenčním tržním prostředí snaží cestou inovací nalézt a využít nové podnikatelské příležitosti a tak zajistit další rozvoj svého podnikání a i svou další úspěšnou existenci. V globalizované ekonomice jsou pak inovace reálnou cestou vedoucí k přežití a k podnikatelskému úspěchu.

Podnikatelské subjekty pod tlakem udržení své konkurenceschopnosti jsou tedy hnací silou inovací, přičemž zde působí velké množství ovlivňujících faktorů, které jsou či mohou být v určité míře podporovány neb regulovány ze strany státu. Co vlastně může stát resp. státní orgány dělat v zásadě pro inovace? Nesporně by z jejich strany neměly být stavěny překážky inovační aktivitě, které by ji znesnadňovaly a zpomalovaly. Vstřícný přístup státu a jeho orgánů se však musí především projevit v celé řadě inovačních opatření a akcí, které budou cíleně podněcovat a pomáhat vytvářet příznivé inovační prostředí jako organickou součást podnikatelského prostředí. Zvláštní pozornost je nutné věnovat malým a středním podnikům (MSP). Soubor cílů, úkolů, nástrojů a opatření na podporu inovačních aktivit je tak předmětem předkládané Národní inovační politiky České republiky na léta 2005–2010 (dále jen NIP).

Vymezení inovace

Definice podle dokumentu Evropské komise COM (2003) 112: *Inovace je obnova a rozšíření škály*

výrobků a služeb a s nimi spojených trhů, vytvoření nových metod výroby, dodávek a distribuce, zavedení změn řízení, organizace práce, pracovních podmínek a kvalifikace pracovní síly.

Oslo manuál (OECD, 1997) se zaměřuje především na technické inovace produktů (výrobků a služeb) a procesů (TIPP) – technological product and process innovations. TIPP zahrnují technicky realizované nové produkty a procesy a významná technická zdokonalení produktů a procesů. TIPP byly realizovány, jestliže byly zavedeny na trh (inovovaný produkt) nebo užity ve výrobním procesu (inovace způsobu zpracování). TIPP se týkají řady vědeckých, technických, organizačních, finančních a obchodních činností. Oslo manuál rozlišuje mezi TIPP a jinými inovacemi (nové nebo zdokonalené řízení apod.). Od TIPP rozlišuje tak organizační inovace (týkající se organizačních struktur, metod řízení, firemních strategií) a ostatní změny ve výrobcích a procesech (estetického charakteru, módní změny apod.).

Z těchto definic je zřejmé, že existují různé druhy inovací a různé cesty k inovacím. Kromě inovací technické povahy (založených především na výzkumu) jde také o netechnické inovace, jako např. inovace v oblasti organizace a řízení (nové formy organizace práce, řízení kvality, procesní řízení apod.), inovace trhů, inovace modelu podnikání či o prezentační inovace (komplexní pojem pro inovace v oblasti designu a marketingu). Posledně zmiňované typy inovací jsou předmětem sledování EU a byly nově zařazeny i do hodnotících materiálů (European Innovation Scoreboard). Hlavním zdrojem inovací (především technických) je výzkum a vývoj, ale zvláště k netechnickým druhům inovací nepochybně přispívá i vlastní kreativita podnikatelů a kvalifikovaných zaměstnanců.

NIP respektuje v dosažitelné míře potřebu technických i netechnických inovací v české ekonomice, ale zaměřuje se stejně jako inovační politiky vyspělých zemí zejména na inovace technické povahy, kde jsou možná v přípustné míře opatření státu na podporu inovačních aktivit podniků.

Generace inovační politiky ve vyspělých zemích

Inovační politika prošla ve vyspělých zemích určitým etapovitým vývojem; hovoří se tak o generacích inovační politiky.

Inovační politika první generace soustředila pozornost na realizaci výzkumných a vývojových výsledků v inovacích a na podporu tohoto procesu, přičemž šlo o lineární koncepci inovací s jednotlivými, spíše nekoordinovanými opatřeními podpory. Často tak byla inovační politika nástavbou či přímou součástí politiky v oblasti výzkumu a vývoje.

Inovační politika druhé generace klade do popředí systémovou koncepci komplexní podpory inovací. Výsledky výzkumu a vývoje jsou sice nadále chápány jako hlavní zdroj inovací, ale současně se uznává rostoucí vliv řady dalších oblastí na inovace a nutnost podpůrných opatření ve všech těchto oblastech. V tomto pojetí inovační politika nabývá již

charakteru *horizontální (průřezové) aktivity* a stává se samostatnou součástí celkové politiky s potřebou její vzájemné koordinace s dalšími (již tradičními, standardními) politikami (výzkumnou, vzdělávací, průmyslovou, atd.).

Inovační politika třetí generace znamená nejen prohloubení vzájemné interakce a koordinace jednotlivých politik z hlediska podpory inovací, ale především přístup k inovacím jako k centrální průřezové záležitosti v rámci všech politik (výzkumné, vzdělanostní, hospodářské, daňové, finanční, průmyslové, regionální, atd.), kdy každá politika věnuje klíčové místo v rámci svých záměrů a opatření tomu, jak jsou jimi ovlivněny inovační aktivity a jak může ze svého hlediska přispět k podpoře inovací a vytváření inovačního prostředí s cílem udržení a růstu konkurenceschopnosti (inovační politika jako styčné místo všech politik). Inovační politika bude takto implementována prostřednictvím dalších politik a všemi vládními orgány. Evropská komise zdůrazňuje potřebu této inovační politiky třetí generace, ale v současné době se většina zemí EU potýká stále s problémy nedostatečné meziministerské koordinace v oblasti podpory inovací a růstu inovačních aktivit.

NIP má nyní s ohledem na možnosti, zkušenosti a stav státního aparátu ČR podobu inovační politiky druhé generace, přičemž velkou pozornost bude nutno věnovat zlepšení koordinace, která patří mezi slabé stránky tuzemské veřejné správy. Funkci inovační politiky třetí generace bude plnit v ČR Strategie hospodářského růstu, která je připravována paralelně a provázaně s NIP.

Přednosti a nedostatky inovačních procesů v ČR

V kapitole Přednosti a nedostatky inovačních procesů jsou shrnuty výsledky řady analýz a dokumentů (Analýza stavu výzkumu a vývoje v ČR a jejich srovnání se zahraničím 2004, Bariéry konkurenceschopnosti, European Innovation Scoreboard, šetření CIS 3 ad.), z nichž nejvýznamnější grafy a tabulky jsou uvedeny v přílohách NIP.

Pro potřeby hodnocení inovační pozice Evropské unie vůči zbytku světa, jejich jednotlivých členských zemí vůči průměru EU a konečně, i k hodnocení trendů byl vypracován systém hodnocení, nazvaný Evropský inovační zpravodaj (European Innovation Scoreboard, EIS). Složení indikátorů, které mají prokazatelný vztah k charakteristice inovačního systému v dané zemi, se postupně vyvíjelo. V EIS pro rok 2002 sestávala hodnotící škála ze 17 indikátorů, vybraných na základě zevrubných studií z oblastí:

- lidské zdroje
- tvorba poznatků
- přenos a využití poznatků
- financování inovací, inovační výstupy a trhy.

Vzájemné srovnávání členských zemí a časový průběh jednotlivých ukazatelů jsou velmi

významnými indikátory vývoje směrem k budování znalostní ekonomiky. Pozici České republiky podle posledního vydání EIS charakterizuje tzv. souhrnný inovační index (SII) viz sloupcový graf č. 1 přílohy). Podle něj ČR zaostává s hodnotou 0,27 daleko za průměrem EU-15 (0,40), nemluvě o vedoucím Japonsku (0,77), USA (0,70). Před ČR se umístily Slovinsko, Estonsko a překvapivě i nečlen – Bulharsko. Horší už je jen údaj v grafu č. 2 přílohy, který uvádí jednak hodnoty souhrnných inovačních indexů, jednak relativní přírůstky těchto indexů. ČR je s několika málo zeměmi v levém dolním kvadrantu. Země v tomto kvadrantu mají souhrnný inovační index i relativní přírůstky indexu nižší než jsou průměrné hodnoty EU-25.

Srovnání jednotlivých ukazatelů ukazuje jednoznačně největší slabiny českého inovačního prostředí (pořadí dle výsledků srovnání, nikoli dle absolutní závažnosti):

Nejhůře dopadá srovnání v počtu podaných přihlášek patentů všeho druhu; nejhorší pozici vůbec má ČR u hi-tech patentů, podaných u amerického patentového úřadu, (2 – 4 bodů ze 100), jen o něco lepší je situace u evropských patentů.

Údaje EIS za rok 2004 ukazují, že další velmi výrazná slabina tkví v malé podpoře spin off firem v jejich ranném stadiu vývoje (4 body ze 100).

Méně kritická, přesto vážná, je situace v oblasti vzdělávání – v počtu studujících na vysokých školách VŠ v oborech přírodní vědy a inženýrská studia, stejně jako terciárního vzdělávání a celoživotního vzdělávání zaostává ČR za průměrem EU-15, ale i za průměrem EU-25 (hodnota relevantních ukazatelů 50 – 60 ze 100).

Poměrně nepříznivé jsou ukazatele financování výzkumu a vývoje (VaVýzkum): náklady na VaV z veřejných rozpočtů (70 bodů), ale zejména v soukromé sféře (59 bodů).

Podprůměrných hodnot dosahují podle EIS i ukazatele z oblasti rizikového kapitálu pro hi-tech obory (55 bodů ze 100).

Ukazatele *Nové produkty pro firmy* (hodnota 43) a *Přidaná hodnota z výroby hi-tech produktů* (hodnota 56 bodů) jsou celkovým vyjádřením inovačních schopností národní ekonomiky.

Pokud jde o netechnické inovace, byly poprvé hodnoceny ukazatele *pokročilé manažerské techniky*, *nové nebo podstatně změněné organizační struktury* a *významné změny estetického vzhledu nebo designu nejméně jednoho produktu* a jako čtvrtý ukazatel jejich souhrn. Autoři EIS soudí, že právě v zaostávání v oblasti netechnických inovací tkví prohlubující se rozdíl mezi USA a zeměmi EU a hodlají mu věnovat patřičnou pozornost. ČR se v těchto ukazatelích umísťuje na 11 až 18 místě z 25 členských zemí EU. Je však třeba vzít do úvahy určité výhrady autorů EIS k věrohodnosti některých údajů v této kapitole. Jedním z důvodů je nesoulad těchto údajů s hodnocením dle SII (kde se však ČR umístila rovněž na jednom z posledních míst – viz výše).

V České republice bylo za posledních 15 let učiněno mnoho kroků, které vedou správným směrem – byla výrazně zvýšena podpora VaV z veřejných zdrojů, některé programy a iniciativy dokázaly

úspěšně propojit výzkumné aktivity výzkumných organizací a podnikové sféry, byla vybudována řada vědeckotechnických parků a dalších institucí, napomáhajících transferu technologií. Systém ochrany průmyslového vlastnictví byl plně harmonizován se systémem komunitárním. Investiční pobídky byly rozšířeny o podporu strategických služeb a technologických center. Mezi významné inovační aktivity patří kooperativní programy VaV, např. KONSORCIA (později TANDEM), vyhlašované Ministerstvem průmyslu a obchodu a Výzkumná centra B, programová aktivita vyhlašovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy V těchto případech se o podporu mohla ucházet pouze konsorcia, složená ze zástupců průmyslu a akademické instituce. To výrazně podpořilo jejich spolupráci, orientovalo výzkumnou aktivitu na problémy s praktickou využitelností a díky finanční spoluúčasti soukromého subjektu dávalo dobrou šanci na efektivní využití podpory. Novým významným podnětem jsou operační programy, naplňující ideu vzájemného vyrovnání mezi zeměmi Evropské unie s podporou strukturálních fondů. Již nyní jsou nabízeny v rámci běžících a připravovaných programů (např. PROSPERITA, INOVACE, KLASTRY, Jednotný programový dokument (JPD) 2 a Jednotný programový dokument pro cíl 3 regionu NUTS 2, hlavní město Praha – JPD 3) různorodé možnosti podpory začínajících technologických (inovativních) firem.

Přesto je situace v ČR předmětem diskusí a pochybností. Konkurenční schopnost země je do značné míry závislá na dočasných výhodách (např. na nízkých mzdách pracovní síly). Příčin neuspokojivého stavu je celá řada. Jednou z nejvážnějších příčin zaostávání je chybné pojetí role výzkumu ve společnosti a nevyužívání jeho potenciálu pro inovace. Dlouhá léta se prosazoval model, založený na vyloučení vědy a oddělování výsledky VaV od praxe. Z toho plyne nízké procento prakticky využitelných výsledků VaVýzkumu. Navzdory existenci řady institucí, aktivit a iniciativ podporujících transfer technologií, např. vědeckotechnických parků, nesehrávají tyto dostatečně pozitivní roli. Existují bariéry, hlavně legislativní, materiální, finanční i mentální, bránící zakládání firem, realizujících dosažené výsledky VaV ve veřejných výzkumných organizacích. V systému České republiky chybí agentura (technologická, inovační), která by systematicky podporovala aplikovaný výzkum a napomáhala transferu jeho výsledků do praxe. Obtížně překonatelnou bariérou je i tradiční nechuť Čechů k riskování a nízké společenské ocenění těch, kdo odvahou a vlastní prací získali úspěch.

Svoji roli sehrává i státní správa – počínaje neujasněnými kompetencemi a konče absencí koncepce v oblasti inovací. Podpora inovací na úrovni regionů má zpoždění a rodí se zvolna a chaoticky. Státní financování VaV je roztržité a nerespektuje (dosud nestanovené) priority; peněz je málo a přednostně je financován výzkum bez vazby na praktické výsledky. Nelze nevidět, že i způsob privatizace v ČR a správa korporací mají na vzniklé situaci svůj podíl – podniky s českými vlastníky většinou nechápou význam inovací jako faktor,

zajišťující jim dlouhodobou prosperitu. Podniky nejsou motivovány k investicím do vlastního výzkumu a k dalším inovačním aktivitám a nevytvářejí dostatečnou poptávku po inovačních řešeních. Obdobně (i když z jiných příčin) se chová i většina podniků se zahraničním vlastníkem.

Jak již bylo uvedeno, byla v minulých letech realizována některá inovační opatření, v současné době se připravuje několik dalších. Situace se změnila zejména v uplynulém roce, kdy byly učiněny konkrétní kroky ke zvýšení státní podpory VaV a k významnému posílení výzkumu jako nástroje ekonomické prosperity. Mimo jiné byly prosazeny a zavedeny daňové úlevy pro ty podnikatele, kteří investují do vlastního výzkumu, což by mělo být motivací k posílení inovačních aktivit v podnicích. Připravuje se dlouhodobě chybějící Strategie hospodářského růstu, která by se měla stát základním ekonomicko-koncepčním dokumentem ČR.

Předkládaná NIP je založena na v EU všeobecně uznávaných principech, že inovace jsou především záležitostí podniků, že stát svými podpůrnými opatřeními nemůže vážnějším způsobem ovlivňovat hospodářskou soutěž ani mezinárodní obchod. Opatření státu mohou napravovat některá selhání trhu, kdy trh nedává dostatečně signály pro optimální chování podniků. Přísná pravidla EU připouští zásahy státu v případech, kdy podniky na signály trhu reagují nedostatečně nebo nereagují vůbec, protože odpovídající aktivity jsou pro podniky spojeny s příliš vysokými riziky. Za takové oblasti jsou považovány výzkum, vývoj a inovace.

Vize národní inovační politiky

NIP vytváří podmínky pro dosažení stavu, kdy podniky a další organizace v ČR aktivně inovují své výrobky, technologie a služby i metody organizace a řízení, zabezpečují trvalý růst produktivity práce a konkurenceschopnost na mezinárodních trzích. To vše při vysoké úrovni zaměstnanosti.

Stát k tomu:

vytváří příznivé rámcové podmínky právní a institucionální;

pružně odstraňuje bariéry inovačních aktivit;

aktivně se podílí na tvorbě nových nástrojů EU na podporu VaV a inovací a na tvorbě nových právních předpisů EU pro podporu VaV a inovací a rychle a adekvátně začleňuje tyto předpisy do právního řádu ČR;

přímými i nepřímými nástroji v souladu s právními předpisy EU podporuje vybrané aktivity inovačních procesů a využívá k tomu prostředky veřejných rozpočtů ČR a rozpočtu EU.

Tato vize bude realizována prostřednictvím čtyř strategických cílů:

- Posílit výzkum a vývoj jako zdroj inovací

- Vytvořit funkční partnerství veřejného a soukromého sektoru
- Zajistit lidské zdroje pro inovace
- Zefektivnit výkon státní správy ve výzkumu, vývoji a inovacích

U každého cíle jsou uvedeny úkoly potřebné pro jeho dosažení, nástroje, jimiž budou jednotlivé úkoly realizovány a pro každý nástroj opatření potřebná k jeho realizaci, jejich gestor, termín realizace, ukazatele (úspěšnosti) realizace a způsob hodnocení. Struktura NIP je uvedena na příkladu na následujícím schéma č. 1. Tato vzájemná vertikální i horizontální provázanost NIP je jedním z jejích charakteristických znaků a výhodou, která zajišťuje její synergické efekty.

Opatření, která byla realizována v průběhu přípravy NIP jsou vzhledem ke kontextu ponechána (obdobně jako např. v dokumentech EU) a jsou označena jako realizovaná opatření.

Plnění cílů, úkolů, nástrojů a opatření NIP bude v roce 2007 vyhodnoceno a NIP bude aktualizována. Každoročně bude NIP hodnocena v rámci Analýzy stavu výzkumu a vývoje v ČR a jejich srovnání se zahraničím, předkládané vládě ČR. Pokud dále není výslovně uvedeno jinak, bude způsob hodnocení založen na těchto dvou dokumentech.

POSÍLIT VÝZKUM A VÝVOJ JAKO ZDROJ INOVACÍ

V ČR výzkum a vývoj dosud nedostatečně produkuje nové poznatky, které by byly využitelné jako zdroj inovací. Je to dáno v prvé řadě dosavadní strukturou podpory, která klade malou váhu na inovačně orientovaný VaV. Vážným problémem je v daném kontextu stále ještě nedostatečná podpora průmyslového výzkumu a vývoje s použitelnými výsledky. Stát se po úplné privatizaci všech průmyslových výzkumných ústavů spojené následně s výrazným snížením jejich výzkumných kapacit orientoval poměrně jednostranně na plošnou podporu základního výzkumu v AV ČR a na vysokých školách a na resortní výzkum (mimo průmyslového). Nebyly stanoveny věcné priority VaV a prostředky na VaV nebyly důsledně rozdělovány podle dosahovaných výsledků. Při hodnocení výsledků výzkumu převládaly bibliografické údaje a nebyl brán zřetel na udělené patenty, prodané licence či jiné formy spolupráce s realizační sférou. Další specifické problémy plynou z historického vývoje, zejména v porevolučních letech. Významnou roli v zaostávání inovací hraje stav průmyslu v ČR, na prvním místě pak nedostatek poptávky po inovacích (české firmy se teprve zvolna dostávají po restrukturalizaci z krize a výzkum či inovace nejsou jejich prioritami, firmy se zahraničním vlastníkem v drtivé většině využívají dočasných komparativních výhod ČR a realizují zde své vlastní technologie). Možná ještě závažnější je neuspokojivá nabídka ze strany výzkumné základny a nedostatek

společného zájmu akademické a podnikatelské sféry. K tomu přispívá i nevyhovující finanční podpora inovačních firem (zejména v zárodečném stadiu jejich existence) a dlouhodobé zanedbání nepřímých nástrojů podpory výzkumu a vývoje.

Silně rigidní byla v daných podmínkách struktura výzkumných organizací a institucí; téměř nemožným jevem se stal vznik nových výzkumných organizací podporovaných z veřejných prostředků, který by byl dostatečně rychlou a pružnou reakcí na nové výzkumné obory a směry a na potřeby ekonomiky a společnosti. Nedostatky výzkumných organizací spočívají i v malém využívání možností ochrany duševního vlastnictví. Další nedostatky existují v koordinaci využití finančních prostředků z různých zdrojů nebo ve slabé komunikaci s veřejností při prezentaci úspěšných inovací založených na výsledcích VaV. Celkově se tak v konfrontaci s vývojem zejména ve vyspělých ekonomikách, kde roste důraz na inovačně orientovaný VaV, vytvářelo ve VaV poměrně sterilní prostředí s nepříznivými následky v podobě nízkých inovačních aktivit v ekonomice.

Vazby (návaznosti) národní inovační politiky na příslušné dokumenty

Návaznosti na dokumenty ČR

Usnesením vlády ze dne 24. března 2004 č. 270 byl schválen základní dokument pro oblast inovací - Národní inovační strategie. Národní inovační politika je (nebo spíše, měla by být) součástí celého systému koncepčních dokumentů, zastřešených (připravovanou) Strategii hospodářského růstu. V této základní strategii tvoří kapitola Výzkum, vývoj a inovace jeden z 5 pilířů (dalšími jsou Institucionální prostředí, Zdroje financování, Infrastruktura a Lidské zdroje). Inovace jsou svou povahou úzce spjaté zejména se dvěma aktivitami:

- s výzkumem a vývojem, jehož výsledky realizují v podobě tzv. technických inovací
- s podnikatelskými aktivitami, přednostně činnostmi z oblasti výroby, ale i služeb, kde se inovace realizují.

Z těchto základních vlastností vyplývá i návaznost na dokumenty ze dvou zmíněných oblastí. Pro oblast VaV byla schválena usnesením vlády ze dne 7.1.2004 č. 5 Národní politika výzkumu a vývoje ČR (NP VaV), která určité elementy na rozhraní s NIP obsahuje, zejména v kapitole II.4. Jak vyplývá z dalšího textu, jsou difference mezi NP VaV a NIP (a připravovanou SHR) poměrně značné a bude potřeba je vzájemně harmonizovat. MŠMT spolu s Radou pro výzkum a vývoj (dále jen RVV) vypracovalo rovněž dokument Přístup ČR k materiálům EU Investovat do výzkumu: Akční plán pro Evropu. Ministerstvo průmyslu a obchodu a jím řízená agentura Czechinvest vydaly některé dokumenty, které se inovacemi rovněž zabývají, případně k nim mají blízko. Platí to zejména o Koncepci inovací pro oblast průmyslu a podnikání na období 2005–2008 a Strategii agentury Czechinvest na období 2004–2008. Významným příspěvkem, orientujícím VaV do oblasti inovací, jsou některé programy podpory VaV, vyžadující úzkou spolupráci akademické a uživatelské sféry, např. Národní program výzkumu (I a II), Výzkumná centra, vyhlášené a řízené MŠMT a programy MPO Konsorcia a Tandem.

Inovační proces v ČR byly značně ovlivněny vstupem ČR do Evropské unie a z toho plynoucí podporou ze Strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Klíčovou roli sehrál Národní rozvojový plán z roku 2004, který specifikoval oblasti podpory ze strukturálních fondů a jednotlivé operační programy (OP). Inovace jsou podporovány v rámci Cíle 1 klíčovými OP Průmysl a podnikání (programy INOVACE, PROSPERITA, KLASTRY) a OP Rozvoj lidských zdrojů. Určitou relevanci mají i části Společného regionálního programu MMR Regionální podpora podnikání, Regionální rozvoj infrastruktury a Rozvoj lidských zdrojů v regionech. Pro území hlavního města Prahy, které nesplňuje podmínky pro podporu podle cíle 1, jsou významné dokumenty pro období 2004–2006: Jednotný programový dokument pro Cíl 2 a Cíl 3 regionu NUTS 2 hl. m. Prahy.. Příprava podoby strukturálních fondů pro další plánovací období (2007–2013) bude podpořena studií Ministerstva pro místní rozvoj z r. 2005 s názvem Bariéry konkurenceschopnosti. Národní rozvojový plán pro období 2007 – 2013 by měl být předložen do konce roku 2005. Vedle toho existuje řada dokumentů na národní úrovni, reagujících na podklady z různých úrovní Evropské unie, zejména z Rady pro konkurenceschopnost. Vedle zmíněných dokumentů existuje v ČR celá řada iniciativ nevládních organizací a profesních sdružení (SPD, AIP ČR a dalších), které se problematikou rovněž zabývají.

Souhrn

Celý rozvinutý svět chápe již dlouhou řadu let, že jedinou zárukou dlouhodobé prosperity zemí i jejich uskupení je ekonomika, založená na znalostech. To je možné pouze realizací celé řady promyšlených opatření z oblasti vzdělání, podpory výzkumu a vývoje,

transferu technologií a podpory investic. Tato opatření jsou založena na souhrnu relevantních státních politik – hospodářské, inovační, vzdělávací, výzkumu a vývoje a dalších. Významnou roli sehrává i celkové ekonomické a konkurenční prostředí, stav státní správy a infrastruktury, úroveň vzdělání a další parametry, které společně vytvářejí příznivé podnikatelské prostředí a inovační klima.

Přes řadu pozitivních kroků je situace v ČR v oblasti inovací velmi vážná. Konkurenční schopnost země je do značné míry závislá na dočasných výhodách (nízkých mzdách pracovní síly atd.). V hodnocení inovačních schopností země podle 17 parametrů, vypracovaného Evropskou komisí (European Innovation Scoreboard), zaostává ČR daleko za průměrem EU. Největší nedostatky jsou pocítovány v patentové aktivitě, v podpoře inovativních (technologických) firem, v oblasti vzdělávání (nízký počet absolventů VŠ, nízké procento absolventů přírodních věd a inženýrských oborů) a v podpoře (financování) VaV a inovací.

K dosažení výrazného zlepšení směrem k budování společnosti znalostí je potřeba přijmout opatření z oblastí státní správy, vysokého školství, podpory VaV, transferu výsledků VaV, financování a správy korporací, které jsou předmětem této politiky. Koordinací by měl sehnat pověřený orgán – RVV s úkoly, rozšířenými o oblast inovací, která je gestorem a spolugestorem více než poloviny navržených opatření.

Vizí (ideou) NIP je stav, kde podniky a další organizace v ČR aktivně inovují své výrobky, technologie a služby i metody organizace a řízení, zabezpečují trvalý růst produktivity práce a konkurenceschopnost na mezinárodních trzích. To vše při vysoké úrovni zaměstnanosti.

Stát k tomu:

vytváří příznivé rámcové podmínky právní a institucionální;

pružně odstraňuje bariéry inovačních aktivit;

aktivně se podílí na tvorbě nových nástrojů EU na podporu VaV a inovací a na tvorbě nových právních předpisů EU pro podporu VaV a inovací a rychle převádí tyto předpisy do právního řádu ČR

přímými i nepřímými nástroji v souladu s právními předpisy EU podporuje vybrané aktivity inovačních procesů a využívá k tomu prostředky veřejných rozpočtů ČR a rozpočtu EU.

Tato vize bude realizována prostřednictvím čtyřech strategických cílů:

- Posílit výzkum a vývoj jako zdroj inovací
- Vytvořit funkční spolupráci veřejného a soukromého sektoru
- Zajistit lidské zdroje pro inovace
- Zefektivnit výkon státní správy ve výzkumu, vývoji a inovacích

K dosažení cílů NIP je navrženo 48 konkrétních opatření, včetně odpovědnosti, termínů a indikátorů úspěšnosti jejich realizace.

SEZNAM ZKRATEK

AIP ČR	Asociace inovačního podnikání ČR
AV ČR	Akademie věd ČR
DZSV	Dlouhodobé základní směry výzkumu
EIS	European Innovation Scoreboard; Evropský inovační zpravodaj
ERA	European Research Area; Evropský výzkumný prostor
ES	Evropské společenství
GA ČR	Grantová agentura ČR
IS VaV	Informační systém výzkumu a vývoje
ICT	Informační a komunikační technologie
JPD	Jednotný programový dokument; součást programů financovaných ze strukturálních fondů EU
MSP	Malé a střední podniky
NIP	Národní inovační politika ČR na léta 2005–2010
NPV	Národní program výzkumu
NP VaV	Národní politika výzkumu a vývoje ČR
NUTS	Nomenclature of territorial of statistics; Klasifikace regionálních statistických jednotek
OP	Operační program; součást Národního rozvojového plánu
OP RLZ	Operační program Rozvoj lidských zdrojů
RVV	Rada pro výzkum a vývoj
SII	Souhrnný inovační index
SPD	Svaz průmyslu a dopravy ČR
VaV	Výzkum a vývoj
VŠ	Vysoké školy
VVI	Veřejné výzkumné instituce